

PROFESOR JERZY WYROZUMSKI (1930–2018)

Drugiego listopada 2018 roku zmarł profesor Jerzy Wyrozumski, wybitny mediewista i cracovianista, wieloletni Prezes i Członek Honorowy Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Zasługi Profesora dla nauki polskiej i dla Krakowa są nie do przecenienia. Dotyczy to również wypełnianej przez Niego z wielkim poświęceniem misji prezesa naszego Towarzystwa. Profesor nie tylko z oddaniem przez 35 lat kierował Towarzystwem, ale nadał jego działalności nowy wymiar. Ofiarował nam swój autorytet, niezwykłą sumienność i odpowiedzialność.

Profesor Jerzy Wyrozumski objął prezesurę Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa w maju 1980 roku. Został wybrany przez Wydział i przyjął tę funkcję w czasie dla Krakowa i jego zabytków szczególnie trudnym. Koniec dekady lat siedemdziesiątych to dla miasta czas pogłębiającego się kryzysu, którego jaskrawym przejawem stała się katastrofa ekologiczna. Stan najwyższego zagrożenia dla dziedzictwa nagromadzonego w starej polskiej stolicy był równocześnie impulsem do podejmowania działań obywatelskich w obronie Krakowa i w obronie zagrożonych wartości. Jako prezes

1. W auli Polskiej Akademii Umiejętności, 2011. Fot. Andrzej Banaś / Polska Press

2. Na krakowskim Kazimierzu, 1986. Fot. Jerzy Duda

3. W sali odczytowej Towarzystwa, z prezydentem Krakowa Józefem Lassotą, 1993. Fot. Jerzy Duda

Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa był jednym z najważniejszych autorytetów, wokół których odrodzić się miało pod Wawelem społeczeństwo obywatelskie. Nie przypadkiem więc początek prezesury Jerzego Wyrozumskiego zbiegł się z powstaniem przy Towarzystwie – jeszcze przed sierpniowymi strajkami roku 1980 – Komitetu Opieki nad Kopcem Józefa Piłsudskiego. Komitet stał się szybko symbolem przywracania społecznej świadomości dziedzictwa, które reżim konsekwentnie wymazywał z pamięci zbiorowej Polaków – dziedzictwa polskiej Niepodległości. Komitet i inne liczne inicjatywy podjęte przez Towarzystwo w tym romantycznym czasie Pierwszej Solidarności były też świadectwem odzyskiwanej przez nie podmiotowości.

Obrona niezależności Towarzystwa w czasach stanu wojennego to wielka osobista zasługa Jerzego Wyrozumskiego. Próbowano wówczas zlikwidować Towarzystwo, aby uniemożliwić odnawianie kopca Józefa Piłsudskiego. Odwaga Profesora i bezkompromisowość w rozmowach z ówczesną władzą budziły podziw. Towarzyszyła mu zawsze dewiza Jego Uniwersytetu: *Plus ratio quam vis*. To zarazem synteza niezwyklej osobowości tego Uczzonego.

Determinacji naszego Prezesa zawdzięczało Towarzystwo nie tylko uratowanie zagrożonej wówczas suwerenności, ale i możliwość rozwoju różnych form działalności obywatelskiej na rzecz Krakowa. Wśród nich wymienić można choćby: doroczne sesje „Kraków w dziejach narodu”, nową dynamikę „Rocznika Krakowskiego” i innych wydawnictw Towarzystwa, konkursy pod hasłem „Ocalić od zapomnienia” czy regularnie podejmowane interwencje konserwatorskie. W latach osiemdziesiątych Towarzystwo było jednym z tych miejsc, gdzie formułowano nową filozofię myślenia o Krakowie i jego dziedzictwie. To tutaj, przy ulicy Świętego Jana 12, jesienią 1989 roku odbywały się regularne spotkania ekspertów Komitetu Obywatelskiego, podczas których rodziła się nowa wizja Krakowa.

Przełom polityczny roku 1989 umożliwił Towarzystwu odzyskanie po pół wieku jego własności: zabytkowej kamienicy przy ulicy Świętego Jana. Ta kluczowa dla przyszłości Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa batalia to jeden z największych sukcesów kadencji profesora Jerzego Wyrozumskiego. Kadencji, w czasie której pełnił szereg innych ważnych funkcji publicznych, między

4. Odślonięcie tablicy upamiętniającej 100-lecie Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, od lewej: Olga Dyba, Jacek Purchla, Andrzej Fischinger, Andrzej Fischer, Jerzy Wyrozumski, Stefan Dousa, 1996. Fot. Jerzy Duda

innymi na Uniwersytecie Jagiellońskim i w odrodzonej Polskiej Akademii Umiejętności, równocześnie wnosząc do badań nad historią miasta tak monumentalne dzieła jak choćby pierwszy tom *Dziejów Krakowa*. Notabene za wybitny wkład w te badania Jerzy Wyrozumski został wyróżniony w roku 2010 Nagrodą Miasta Krakowa.

Przez wiele ostatnich lat codzienna służba publiczna Profesora rozpięta była pomiędzy dwoma adresami: Sławkowska 17 i Świętego Jana 12. Zjawiał się na ulicy Świętego Jana codziennie, punktualnie o godzinie dziesiątej. Z rzadko spotykaną pilnością osobiście zajmował się wszystkimi, nawet najdrobniejszymi, szczegółami związanymi z administrowaniem sprawami Towarzystwa. Równocześnie przy obowiązkowej kawie – od której był niewątpliwie uzależniony – chętnie dzielił się ze współpracownikami swoją niezwykłą wiedzą o Krakowie. Pomnażanie i upowszechnianie tej wiedzy było pasją Profesora.

W maju 1995 roku Rada Miasta Krakowa wyróżniła Jerzego Wyrozumskiego srebrnym medalem

5. Osiemdziesiąte urodziny Profesora, 2010. Fot. Jerzy Duda

6. Posiedzenie Wydziału Towarzystwa, z prof. Jackiem Purchlą, marzec 2011. Fot. Jerzy Duda

7. W Pałacu pod Krzysztofory, z prof. Ewą Przyboś, styczeń 2017. Fot. Jerzy Duda

8. Nadanie tytułu Honorowego Członka Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, kwiecień 2017. Fot. Jerzy Duda

9. Urząd Miasta Krakowa: Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa otrzymuje srebrny medal Cracoviae Merenti, czerwiec 2017. Fot. Konrad Kołodziejczyk

10. Bożena i Jerzy Wyrozumscy, 2010. Fot. Jerzy Duda

Cracoviae Merenti. W uzasadnieniu uchwały napisano między innymi:

„Jerzy Wyrozumski, urodzony w roku 1930 w Trembowli, po drugiej wojnie światowej związał swe losy z Krakowem. W Uniwersytecie Jagiellońskim przeszedł całą karierę naukową od stanowiska asystenta do profesury zwyczajnej. Z wielkim poświęceniem służył społeczności uniwersyteckiej na stanowisku dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego w trudnych latach 1981–1987, a następnie prorektora w latach 1987–1990.

Jako krakowianin z wyboru darzy królewskie miasto szczególną miłością. Od roku 1980 nieprzerwanie pełni z ogromnym zaangażowaniem funkcję Prezesa Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, które pod jego kierownictwem popularyzuje na szeroką skalę rzetelną wiedzę o dziejach i współczesnych problemach aglomeracji krakow-

skiej. Profesor Wyrozumski jest organizatorem całego cyklu sesji naukowych dotyczących roli Krakowa w dziejach narodu polskiego. Stara się o podtrzymanie wartościowych tradycji krakowskich, a także wspomaga rozmaite instytucje w dziele ochrony zabytków Krakowa”.

Jako prezes Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa przez ponad 30 lat był redaktorem zasłużonego „Rocznika Krakowskiego”. Czterdzieści tomów Biblioteki Krakowskiej i trzydzieści pięć tomów w serii Kraków w Dziejach Narodu wydanych w czasie Jego prezesury to zaledwie sucha statystyka. Ukochanym dzieckiem edytorskiej pasji Profesora stała się monumentalna seria Fontes Cracovienses. Jego drugą wielką pasją było średniowiecze. Papież Jan Paweł II odznaczył profesora Wyrozumskiego Komandorią Orderu Świętego Sylwestra za zasługi w procesie kanonizacji świętej Jadwigi

11. W Centrum Kultury Żydowskiej, styczeń 2011. Fot. z Archiwum Fundacji Judaica

Królowej. Na jubileusz 750-lecia lokacji Profesor przygotował tom Biblioteki Krakowskiej pt. *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, który stanowi podstawowe kompendium wiedzy o mieście. Przy ulicy Świętego Jana 12 spełniał swoje sny i marzenia o Krakowie.

Najlepszym dowodem tytanicznej pracy jest spuścizna naukowa Profesora, co dobitnie pokazuje chociażby zestawiona w tym tomie „Rocznika Krakowskiego” bibliografia Jego publikacji z lat 1995–2018.

Odszedł jeden z luminarzy humanistyki polskiej. Zawsze pełen poświęcenia. Człowiek krystalicznej uczciwości, wielkiej dobroci i równie wielkiej skromności. Pożegnaliśmy Go 9 listopada na cmentarzu Rakowickim, gdzie spoczął w Alei Zasłużonych.

Kochany Leszku, dziękuję!
Jacek Purchla

PROFESSOR JERZY WYROZUMSKI (1930–2018)

Professor Jerzy Wyrozumski, an outstanding medievalist and scholar of Kraków history, long-time President and honorary member of the Society of the Friends of the History and Monuments of Kraków, died on the second of November 2018.

Professor Wyrozumski's merits for Polish scholarship and for Kraków cannot be overestimated. This also applies to his mission of the President of our Society, which he performed with great dedication. Professor Wyrozumski not only devotedly managed the Society for 35 years, but also gave it a wider scope. He offered us his authority, extraordinary conscientiousness and responsibility.

Professor Jerzy Wyrozumski took over the presidency of the Society of the Friends of the History and Monuments of Kraków in May 1980. He was elected by the Board and accepted this function at a particularly difficult time for Kraków and its monuments. The end of the 1970s was a time of a deepening crisis for the city, an ecological disaster being one of its extreme manifestations. The situation in that period, gravely threatening the heritage accumulated in the ancient Polish capital, was at the same time an impulse for civic activities in defence of Kraków and of endangered values. As president of the Society of the Friends of the History and Monuments of Kraków, Jerzy Wyrozumski was one of the most important authorities around which civil society was to be reborn under the Wawel Hill. It was no accident that the beginning of Jerzy Wyrozumski's presidency coincided with the establishment of the Committee for the Protection of the Józef Piłsudski Mound – before the strikes of August 1980 – within the Society. The Committee quickly became a symbol of restoring the social awareness of the heritage that the regime had consistently erased from the collective memory of Poles – the heritage of Polish Independence. The

Committee and numerous other initiatives of the Society during this romantic period of the First Solidarity were also a testimony to its empowerment.

Preservation of the Society's independence during Martial Law is a great personal merit of Jerzy Wyrozumski. At that time, attempts were made to liquidate the Society in order to prevent the renovation of the Józef Piłsudski Mound. Professor Wyrozumski's courage and uncompromising approach in his talks with the authorities of the time met with admiration. He was always armed with the motto of his University: *Plus ratio quam vis*. It also embodied the extraordinary personality of this scholar.

Thanks to its President's determination the Society not only preserved its sovereignty, but also developed various forms of civic activity for the benefit of Kraków. They included the annual sessions of "Kraków in the history of the nation", the new dynamics of *Kraków Yearbook* and other publications of the Society, "Saving from oblivion" competitions or regular monument conservation interventions. In the 1980s, the Society was one of the places where a new philosophy of thinking about Kraków and its heritage was formulated. It was here, at 12 Świętego Jana Street, that regular meetings of experts from the Citizens' Committee were held in the autumn of 1989, during which a new vision of Kraków was born.

The political breakthrough of 1989 enabled the Society to regain, half a century later, its property, namely a historic house on Świętego Jana Street. This battle, crucial for the future of the Society of the Friends of the History and Monuments of Kraków, is one of the greatest successes of Professor Jerzy Wyrozumski's term of office. During his presidency, he served a number of other important public functions, including at the Jagiellonian University and

the reborn Polish Academy of Arts and Sciences, while simultaneously contributing such monumental works as the first volume of *Dzieje Krakowa* (History of Kraków) to the research on the history of the city. Incidentally, in 2010 Jerzy Wyrozumski was awarded the City of Kraków Award for his outstanding contribution to this research.

For many years, Professor Wyrozumski's daily public service was divided between two addresses, 17 Sławkowska Street and 12 Świętego Jana Street. He appeared at the latter address every day, at ten o'clock sharp. With a rare diligence, he personally dealt with all the details, even the smallest ones, related to the administration of the Society's affairs. At the same time, over an obligatory coffee – to which he was undoubtedly addicted – he willingly shared his extraordinary knowledge of Kraków with his co-workers. Expanding and disseminating this knowledge was Professor Wyrozumski's passion.

In May 1995, the Kraków City Council awarded Professor Wyrozumski with a silver medal *Cracoviae Merenti*. The resolution includes the following justification:

“Jerzy Wyrozumski, born in 1930 in Trembowla, after the Second World War bound his fate to Kraków. At the Jagiellonian University he went all the way from assistant to full professor. He served the academic community with great dedication as Dean of the Faculty of Philosophy and History in the difficult years 1981–1987, and then as Vice Rector in 1987–1990.

As a Cracovian by choice, he had a special love for the royal city. Since 1980, he was President of the Society of the Friends of the History and Monuments of Kraków, which, under his leadership, promoted a wide range of reliable knowledge about the history and contemporary problems of the Kraków agglomeration. Professor Wyrozumski organised a series of academic sessions on the role of Kraków in the history of the Polish nation. He strived to pre-

serve the valuable traditions of Kraków, and supported various institutions in the work of protecting Kraków's monuments”.

As the president of the Society of the Friends of the History and Monuments of Kraków, for over 30 years he was the editor of the prestigious *Kraków Yearbook*. Forty volumes of the “Kraków Library” and thirty-five volumes in the series “Kraków in the History of the Nation” published during his presidency give some idea about the scope of his undertakings. But it was the monumental “*Fontes Cracovienses*” series that became Professor Wyrozumski's beloved child of editorial passion. His other great passion was the Middle Ages. Pope John Paul II awarded Professor Wyrozumski with the Commandoria of the Order of Saint Silvester for his merits in the canonisation process of Saint Hedwig the Queen. For the 750th anniversary of the city's Charter, Professor Wyrozumski prepared a “Kraków Library” volume entitled *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta* (Kraków: New studies on the development of the city), which constitutes a basic compendium of knowledge about the city. At 12 Świętego Jana Street he was fulfilling his dreams and the dreams of Kraków.

The best testimony to Professor's titanic work is his academic legacy, clearly demonstrated, for example, by the bibliography of his publications from 1995–2018 presented in this volume of *Kraków Yearbook*.

One of the luminaries of the Polish humanities passed away. Always full of dedication. A man of crystal-clear honesty, great goodness and equally great modesty. We said goodbye to him on the 9th of November at the Rakowicki Cemetery, where he rested in the Avenue of Merit.

Dear Leszek, thank you!
Jacek Purchla